

LK TÜRKÇE GRAMER: MÜYESS RETÜ'L-ULÛM

Galip GÜNER

Erciyes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevlisi,
gunerg@erciyes.edu.tr

Özet

Bu çalışmada, XVI. yüzyılda Bergamalı Kadrî tarafından yazılmış olan Türkçe gramer kitabı 'da ortaya konulan gramer kuralları aslına sadık kalınarak Türkiye Türkçesiyle ifade edilmiştir. Bu yapılırken Esra Karabacak tarafından yayımlanan metin esas alınmıştır (KARABACAK, Esra, , TDK Yay., Ankara 2002). Eserin yazarı olan Bergamalı Kadrî'nin görüşlerine ve verdiği örneklerle birebir uyulmuştur. Böylece eser Osmanlı Türkçesi üzerinde araştırma ve çalışma yapacaklar için daha kullanışlı bir hâle getirilmiştir. Çalışma bir tanıtma ve inceleme nitindedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe İlk Gramer, Osmanlı Türkçesi, Kelime Çeşitleri, Fiil Kipleri, Sim Tamlaması, Cümle Çeşitleri.

1. Giriş

Dünyanın en zengin dillerinden biri olan Türkçenin tarih içerisinde ya da en önemli sorunlarından biri Türkçe gramer kitaplarının düzenli olarak yazılmamasıdır. Yazılanların çoğu ise Arapça veya Farsçadır. Büyük Türk dilcisi Kâğırlı Mahmud'un yazdığı Kâğırlı Mahmud adlı kitabı ise kayıptır.

Hâl böyle olunca Türkçenin yapısı ve işlevi üzerinde çalışmak isteyen araştırmacılar inceleyecekleri devrin gramer özelliklerini devir eserlerinden hareket ederek çıkarmaya çalışmaktadırlar. Bu da araştırmacıları ister istemez birden fazla eseri incelemeye mecbur bırakmaktadır. Oysa, geçmiş dönemlerde Türkçe yazılmış gramer kitapları olsaydı, Türkçe üzerinde daha sağlıklı incelemeler yapma imkânı olabilirdi.

bu açıdan, incelemeye çalışacağımız Kâğırlı Mahmud'un kayıp eserinden sonra Türkçe yazılmış ilk gramer kitabımızdır. Eser XVI. yüzyılda Kanunî Sultan Süleyman'ın veziri İbrahim Paşa'ya sunulmak üzere Bergamalı Kadrî tarafından kaleme alınmıştır.

2. Amaç ve Yöntem

'un Lâtin harflerine aktarılmı metni 2002 yılında Türk Dil Kurumu yayımları arasından çıkmı tır (Yrd. Doç. Dr. Esra KARABACAK, , TDK Yay., Ankara 2002).

Çalı manın esası yayımlanan bu metin üzerine dayanmaktadır. Amaç, Bergamalı Kadri'nin ortaya koydu u XVI. yüzyıl Osmanlı Türkçesinin genel özelliklerini gözler önüne sermek olup öyle bir yol takip edilmi tir:

1. Ele alınan gramer kurallarının gösterilmesinde sıralama yazarıninkiyle aynı tutulmu tur.
2. Kurallarla ilgili görü ler ve örnekler aslına sadık kalınarak Türkiye Türkçesiyle ifade edilmeye çalı ılmı tır.
3. Yazarın fikirleri ve ortaya koydu u örnekler Türkiye Türkçesiyle ifade edilirken metnin aslında geçtikleri yerler parantez içerisinde gösterilmi tir.

3. nceleme

Kelime (10/11)

Kelime ister kullanılsın ister kullanılsın söylendi inde kendisinden bir anlam çıkarılan sözdür (10/12). nsanın dile getirip söyledikleri iki kısma ayrılır (11/4): Bir kısmı kelimedir, bir kısmı ise anlamsız, bo sözlerdir. Bo sözlerin (mühmelât) anlamı olmaz (11/6); gibi, gibi, ve bunlara benzeyen daha ne varsa (11/7). Kelime, anlamsız sözlerin zıddıdır; çünkü söylendi inde ondan bir anlam hasıl olur (11/8). gibi (11/9). nsan dese bununla sakalı, bıyı ı olan ve akı kemale ermi ki iyi kasteder (11/10). dese bununla geçmi zamanda olmu ve ki inin bildi i bir i ten haber verir (12/3, 4, 5).

Kelime Çe itleri (Taksîmi'l-kelime)

Kelime çe itleri üçe ayrılır: sim, fiil ve ba laç (12/12).

söylendi inde kendisinden bir anlam çıkarılan ve üç zamandan biriyle çekimlenemeyen kelimedir (13/1). desek, desek onunla bir anlamı, manayı kastederiz ve üç zamandan herhangi biriyle söylemeyiz.

, söylendi inde ondan bir anlam çıkarılmakla kalmayıp aynı zamanda üç zamandan biriyle de çekimlenebilen kelimedir (13/1, 2, 3). gibi (13/3). Geçmi zamanla dedi imizde bununla ki inin geçmi zamanda olup da bildi i bir i ten haber verdi ini anlarız (13/4, 5). desek imdiki zamanda olan bir i i kastederiz (13/7, 8). desek gelecek zaman ile gelecekte olacak bir i i kastederiz (13/10, 11).

ise ancak ba ka bir kelimeye ulandı nda anlam kazanan kelimedir (14/3, 4). gibi. ba lacının anlamı üstünlüktür; ancak sadece demekle asıl anlam ortaya çıkmaz. veya ya da deriz. (14/5, 6, 7).

Fiil Kipleri

Geçmi Zaman (el-Mâzî) (17/1)

Geçmi zaman, i in geçmi te i lenmi eklidir. gibi (17/2, 3). dedi imizde i in geçmi zamanda yapıldı ı anla ılmaktadır (17/3). Fiillerin geçmi zamanı iki ekilde yapılır: Biri bilinen, malûm (etken); di eri bilinmeyen, meçhul (edilgen) geçmi zamandır (17/5). Bilinen geçmi zamanda i i yapan bellidir. Bilinmeyen geçmi zamanda ise i i yapan söylenmez, sadece yapılan i zikredilir. Bundan dolayı bilinmeyen, meçhul denilmi tir (17/6, 7, 8, 9, 10).

Çekimi (20/3-6):

Bilinmeyen, Meçhul (Edilgen Fiille) Geçmi Zaman (Fî'l-i mâzî-i mechûl) (21/10)

Bilinmeyen, meçhul geçmi zaman fiil kök ya da gövdesinden sonra - ve - getirilerek yapılır. t t gibi (21/10, 11, 12).

Çekimi (22/11, 12; 23/1):

İndiki Zaman (Etken Fiille) (el-Hâlü'l-ma'lûmü'l-muttarıda) (23/1)

, içinde bulunulan zamanda yapılmaktadır. Mastardan sonra getirilerek yapılır.

Çekimi (23/2- 7):

Edilgen fiille (el-Hâlû'l-mechûlû'l-muttarıda) (23/11)

(23/11)

(23/12)

Olumsuz Çekimi (Ma'lûm-ı nefyi'l-hâl) (25/1, 4)

Mastardan sonra getirilerek yapılır (24/11; 25/1-4).

Edilgenin Olumsuz Çekimi (Mechûl-i nefyi'l-hâl) (25/5-9)

'dan önce - veya - getirilerek yapılır. *t* gibi
(26/1).

(25/5-9)

İmdiki Zamanın Hikâyesi (Hikâyet-i hâliyye-i te kîkiye) (26/2)

(26/5-8)

İmdiki zaman ekinden sonra sözünün getirilmesiyle yapılır. üphe, ba kasından i itme, sonradan ö renme anlamları katar (26/10, 11, 12). Örn. *t*. Bu durum sadece İmdiki hâle özgü de ildir. Ba ka ekil-leri de vardır;

gibi

(27/3, 4, 5, 6). Bilinen geçmiş zamanda bu kullanım yürürlükte de ildir: gibi kullanımlar uygun de ildir (27/7, 8, 9). Çünkü bilinen geçmiş zamanda verilmiş bir hüküm vardır; oysa ekli üphe ifadesi ta ımaktadır (27/11,12). Emirde de kullanılmaz. Ancak isimlere eklemek mümkündür: gibi (27/12; 283, 4, 5).

Olumsuz Gelecek Zaman (Etken Fiille) (Ma‘lûm-ı nefy-i müstakbel) (28/5)

in gelecekte yapılmayacağını gösteren zamandır (28/6, 7). Bu zamanda i gelecekte yapmayacak ki i bellidir (28/8, 9). Fiil kök ya da gövdesinden sonra getirilerek yapılır: $ق$ gibi (28/11, 12; 29/1, 2, 3).

Çekimi (29/4-7):

Gelecek zaman ifade eden başka bir zaman daha vardır: $ق$ $ت$ gibi (29/8, 9). Olumlu ekli ile yapılır. Sonu ünlü ile biten bir fiile eklendi inde araya girer. $ق$ $ت$ gibi. Ünlü ile bitmiyorsa girmez. gibi (29/12, 13; 30/1, 2).

Olumsuz Gelecek Zaman (Edilgen Fiille) (Mechûl-i nefy-i müstakbel) (30/7)

i gelecek zamanda yapmayacak ki i belli de ildir (30/8, 9, 10.). i yapmayacak ki inin söylenmemesiyle onu bilinmez yaparız. Zaten edilgenin, meçhûlün anlamı da budur (30/11, 12). ekinden önce bir veya getirerek yaparız. $ت$ gibi (30/12; 31/1).

Çekimi (30/2-5):

Diğer gelecek zamanın edilgeni u ekilde yapılır: $ت$ $ت$ gibi.

Peki tirilmi Olumsuz Gelecek Zaman (Etken Fiille) (Ma'lûm-ı te'kîd-i nefy-i müstakbel) (31/8)

Olumsuz gelecek zamanla çekimlenmi fiilden önce veya getirilerek yapılır. (31/11, 12)

Çekimi (32/1-7):

ق

س
ق

Peki tirilmi Olumsuz Gelecek Zaman (Edilgen Fiille) (Mechûl-i te'kîd-i nefy-i müstakbel) (33/9)

Bu zamanda i i yapacak olan belli de ildir (34/3, 4).

Çekimi (33/9-12; 34/1):

Üçüncü ahsın Emri (Etken Fiille) (Ma'lûm-ı emr-i gayib) (34/9)

Üçüncü ahsa yani hazır olmayan, bulunmayan ki iye emretmek için kullanılır. (34/11, 12). gibi (35/ 3, 4). Fiil kök ya da gövdesinden sonra getirilerek yapılır(35/7).

(35/8)

ekli de vardır (38/12). Bu ekilde emirle beraber gizli bir istek anlamı da vardır. dedi imizde hem gelmesini emrederiz hem de niçin gelmedi inin sebebini öğrenmek isteriz (39/1, 2, 3).

Üçüncü ahsın Emri (Edilgen Fiille) (Mechûl-i emr-i gayib) (41/1)

emir ekinden önce veya getirilerek yapılır (41/5, 6).
i gibi (41/6).

(41/1)

Üçüncü ahsın Olumsuz Emri (Etken Fiille) (Muttarıda-i ma'lûm-i nehy-i gayib) (41/6-8)

Üçüncü ahsa i i yapmaması konusunda emretmektir. gibi (42/12).

(41/6-8)

Üçüncü ahsın Olumsuz Emri (Edilgen Fiille) (Mechûl-i nehy-i gayib) (43/4)

Üçüncü ahsın olumsuz edilgen emrinde i lenmeyecek i ya da nesne söylenir;
i i yapacak ki i söylenmez (43/7, 8).

(43/5-6)

(63/9-10)

Zaman smi (Edilgen Fiille) (Mechûl-i ism-i zamân) (64/4)

Zaman isminin etken fiili bulunup, sözünün / /cim'inden önce
veya getirilerek yapılır (65/8, 9, 10).

(65/5-6)

Yer smi (Etken Fiille) (Ma'lûm-ı ism-i mekân) (65/10)

(65/11-12)

Etken fiille yapılan yer isminde etken fiilin yer ismine ba lılı ı vardır.
q q q q gibi (66/6, 7). ş ıq ş ı q ıq gibi kelimeler de mekân ismidir.
ş ıq ş ş ı ş q ıq ş ı ş q demektir
(66/10, 11, 12; 67/1, 2, 3, 4, 5, 6). Türkçede ne kadar çok fesahat ve belâğatin ol-
du u da buradan anla ılabilir; zira demek yerine denilmektedir.
ve - ıq sözleriyle sözleri kısaca ifade edilir.

Yer smi (Edilgen Fiille) (Mechûl-i ism-i mekân) (67/11)

(67/11-12)

Mekân isminin etken fiili bulunup sözünün / /cim'inden önce
veya getirilerek yapılır (68/2, 3, 4)

Alet smi (Etken Fiille) (Ma'lûm-ı ism-i âlet) (68/4)

(68/5-6)

Alet, onun vasıtasıyla öznenin i yaptı ı veya öznenin yaptı ı i i tümlece
ula tıran nesnedir (68/7, 8, 9). Örne in ayak ki inin yürümesini sa lar, kalemle ki i
kitaba yazı yazar (68/10, 11, 12).

Alet isminden önce veya buna benzer bir söz getirilerek yapılır. $\varphi \varphi \iota$ gibi; ancak φ dediğimiz zaman da alet ismi yapımı oluruz (69/8, 9, 10, 11, 12; 70/1, 2).

Alet smi (Edilgen Fiille) (Mechûl-i ism-i âlet) (70/2)

(70/3-4)

Alet isminin etken fiili bulunup sözünün / /cim'inden önce veya getirilerek yapılır (70/6, 7, 8).

Küçültme smi (sm-i tasgîr) (70/8)

Küçültme ismi (sm-i tasgîr), küçültülmü isim demektir. Küçültme iki kısımdır. Biri mastarın/fiilin (φ gibi) öbürü de isimlerin küçültmesidir (70/9, 10, 11).

simlerin küçültmesi, sonlarına φ getirilerek yapılır. φ gibi. Sonu $-\varphi$ ile biten kelimelere φ eklende gelir ve kelimenin sonunda bulunan $-\varphi$ dü ürlür. $\iota \varphi \check{s}$ gibi. Ancak bunların asılları $\iota \varphi \varphi \check{s} \check{s} \varphi \varphi$ tur (71/2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12; 72/1, 2)

Igi/Aitlik smi (Etken Fiille) (Ma'lûm-ı ism-i mensûb) (80/6)

Igi isminde, isimle sahibi arasında bir ilgi/aitlik ba ı vardır (80/7, 8,9). Örne in “ba ” kelimesini iki ekilde tasavvur ederiz. Biri ilgili biri ilgisiz. Ilgisiz tasavvurda kelimesiyle sadece yalın anlamda “ba ” ismini tasavvur ederiz. Igili tasavvurda ι “ba ı” sahibiyle birlikte dü ünüp ι veya ι deriz (80/10, 11, 12; 81/1, 2, 34).

Yapılı ı (82/5-8):

ι

Bundan ba ka kelimenin sonuna - getirilerek yapılan bir ilgi ismi daha vardır. $\check{s}$ “Basralı”, “Kûfeli” gibi.

İgi/Aitlik smi (Edilgen Fiille) (Mechûl-i ism-i mensûb-i muttarıda)
(84/1)

(84/2-5)

ı
ı

Tekrar Zarfı (Etken Fiille) (Ma'lûm-ı bina'-i merre) (84/9)

Tekrar zarfının özneyle, i i yapanla ilgisinin olması durumudur. dedi imizde sadece bir defa bilmek kastedilir. çıkarıp desek bu tekrar zarfı olmaz (85/12; 86/1, 2, 3).

(84/10-11)

ı

Tekrar Zarfı (Edilgen Fiille) (Mechûl-i binâ' -i merre) (88/11)

(88/12)

ı

Durum Zarfı (Etken Fiille) (Ma'lûm-ı binâ-i nev') (89/6)

Nev' (türlü, çe itli) anlamındadır (89/8).

(89/7)

Durum Zarfı (Edilgen Fiille) (Mechûl-i binâ-i nev') (93/4)

Durum zarfının özneyle, i i yapanla ilgisi yoktur (93/6).

(93/4-5)

Üstünlük smi/Peki tirilmi sim (Etken Fiille) (Ma'lûm-ı ism-i tafzîl) (93/7)

Üstünlük ismi (sm-i tafzîl) artırılmı demektir (93/8, 9). Kelimeye, fazlalık, üstünlük anlamı vermek için q getiririz (93/11). $qi \iota \iota q$ gibi (93/12).

$q; qi qi \iota$ $q q$ q $\check{s} \check{s} \iota$ gibi ekillerde de bir üstünlük vardır (94/59; 96/2, 3).

Düzgün, Sıralı Üstünlük smi (Muttarıda-ı ma'lûm-ı ism-i tafzîl) (96/12)

(97/1-5)

$q \iota$ x $\check{s}$ dedi imiz zaman da üstünlük yapmı oluruz (97/1-7).

Üstünlük smi (Edilgen Fiille) (Mechûl-i ism-i tafzîl) (97/7)

(97/8-11)

a ma Fiili (Etken Fiille) (Ma'lûm-ı fi'1-i ta'accüb) (98/3)

a ma fiili bir kimsenin hayret uyandıracak bir i yaptı ı durumlarda kullanılır. Örne in bir kimse bir konuda son derece üstün ve ho bilgiler ortaya koydu unda x deriz (98/8, 9, 10, 11).

Etken a ma fiilinde i i yapan ki i söylenir. Fiilin geçmi zaman kipi bulunup ba ma x gibi sözler getirilerek a ma fiili olu turulur (99/1, 2, 3, 4, 5).

(98/4-7)

a ma Fiili (Edilgen Fülle) (Mechûl-i fi'l-i ta'accüb) (100/11)

Edilgen a ma fiilinde i i yapan ki i söylenmez, böylelikle bilinmemi olur. Fiilin edilgen geçmi zamanı bulunup ba ina sözünün getirilmesiyle yapılır (101/4, 5, 6, 9, 10, 11, 12).

(100/11-12; 101/1-4)

Cins sim (smi'l-cins) (102/1)

Cinsin ismi demektir. Geneli ifade eden isimdir. gibi, gibi. (102/2, 3, 4, 5, 6)

ahıs simleri (Esmâ'i'l-e hâs) (102/7)

ahıs ismi, bilinen ve tek olan bir ey için söylenen sözdür. ş gibi (102/7, 8, 9, 20, 11). Cins isimler geneli, ahıs isimleri ise özeli ifade eden kavramlar için söylenmi tir (103/2, 3).

Belirli ve Belirsiz sim (smi'n-nekire ve'l-ma'rife) (103/10)

Nekire bilinmeyen, ma'rife ise bilinen, belli bir nesneye denir. Bir kimse veya dedi inde yeryüzündeki bütün erkekleri veya kadınları ifade etmi olma ihtimali bulunur (104/3, 4, 5).

Belirli isimler herkesin bildi i varlıklar için söylenir. ş gibi (104/9, 10). Her ahıs ismine belirli isim diyebiliriz; ancak her bilinene (ma'rifeye) ahıs ismi diyemeyiz. Örne in t “Zeyd'in kölesi” dedi-imizde köleyi kastederiz, kölenin ismini kastetmeyiz (104/12; 105/1, 2, 3, 4).

Sayı simleri (Esmâ' i'l-a'dâd) (105/6)

Sayı için söylenen sözlere denir. t vd (105/7, 8, 9, 10).

Zamirler (Muzmarât) (107/10)

Terim olarak zamir, bilinmeyen varlıklar için kullanılan isimlere denir (108/11). Bilinmeyen için söylenen , konu ulan için söylenen ; konu an için söylenen gibi (107/12; 108/1, 2).

Zarflar (Esmâ'i'z-zurûf) (109/1)

Kelime anlamı olarak zarf içinde yemek yenilen kap demektir. Dil bilgisinde ise fiilin onun içinde gerçekleştiği kelimedir (109/1, 2, 3, 4).

Zarflar ikiye ayrılır: Zaman zarfları ve yer zarfları. Yer zarfları da kendi içinde sınırları çizilmiş bir yeri anlatan zarflar ile sınırları çizilmemiş yerleri anlatan zarflar olmak üzere ikiye ayrılır. φ $\check{s}$ $\check{s}$

φ φ $\iota\varphi$ φ gibi zarflar sınırsız zarflardır. φ gibi zarflar ise sınırları belli bir yeri anlatan zarflardır (109/8, 9, 10, 11, 12; 110/1, 2, 3).

Zaman zarfları da yer zarfları gibi sınırlı veya sınırsızdır. φ φ x $\check{s}$ ι gibi zarflar sınırlı zarflardır. φ gibi zarflar ise sınırsız zarflardır (110/5, 6, 7, 8, 9).

Bu zarflar fiille beraber kullanılan, fiilin içinde i lendi i kelimelerdir. φ φ ι gibi (110/10, 11, 12). Bu kelimeler fiille beraber kullanılmadıklarında cins isimlerdir. $\check{s}$ φ φ gibi (111/2, 3, 4, 5).

Soru simleri (Esmâ-i istifhâmi) (112/12)

Soru, bir nesneyi bilmek istemektir. Bir kimse dedi inde Zeyd'in gelip gelmediğini bilmek istemektedir. φ diye sordu unda onun yerini öğrenmek istemektedir. dedi inde onun durumunu, hâlini sormaktadır (113/1, 2, 3, 4, 5).

fiillere ve gerek cins gerekse şahıs ismi olsun isimlere gelerek soru yapar.

φ “nerede?”, φ “nereden?”, “kimdir, hangi ki idir?”, “hangi şey geldi?”, “nedir?”, (yer anlamındadır) “neresi?”, “nasıldır?”, “nasıl?”, φ “kaç tanedir?”, “kaç tanedir?”, φ φ “hangi?”, φ ι “nerede?” başlıca soru isimleridir (114/1-12; 115/1/10).

sim Tamlaması (Muzâfi ve'l-muzâfi ileyh) (115/11)

Tamlanan olan kelimenin sonu ünlü (esreli, üstünlü veya ötreli ise) ile bitiyorsa ι , ünsüz ile bitiyorsa ι getiririz. “evin örtüsü”, ϱ
 ι “ku yavrusu”, ι “ba elması” gibi (117/5, 6, 7).

Tamlayan olan kelimenin sonu ünsüz ile bitiyorsa ι , ünlü (esreli, üstünlü veya ötreli ise) ile bitiyorsa ϱ getiririz. $\check{z}\check{z}$ “elmanın lezzeti”,
 ι “çocu un sa lıklısı”, ϱ ι “örtünün kalını” gibi (117/10, 11, 12; 118/1, 2, 3).

Özne ve Nesne (Fâil, Mef’ûl) (119/1)

ι yapan ki iye ι denir. ϱ ι “Zeyd okudu.” ι “Amr yazdı.”
“Bekir cilâladı.” dedi imizde okuma, yazma ve cilâlama ι lerini yapan ι öznedir (119/3, 4, 5, 6, 7).

Öznenin yaptı ι i ten etkilenen, ι lenen varlık ise nesnedir. ϱ ι
 ϱ ι “Zeyd kâ ıdı okudu.”, ι ι “Amr mektubu yazdı.” dedi imizde ise ϱ ι ve ι nesnedir (119/10, 11, 12).

Hâl (Hâl) (124/1)

Hâl, fiilin gerçekleştiği zamanda öznenin veya nesnenin durumunu belirler.
 ϱ “Yolculu a yaya olarak gittim.” dedi imizde ϱ “yaya olarak” öznenin durumunu göstermektedir (124/12; 125, 1, 2).

“Zeyd’i ata binmi ken vurdum.” cümlesinde
“ata binmi ken” nesne olan Zeyd’in hâlini ortaya koymaktadır (125/3, 4, 5, 6).

Özne ve Yüklem (Müstedâ ve Haber) (127/1)

$\times$ “Zeyd cömerttir.”, “Amr pintidir.” dedi imizde haklarında hüküm verdi imiz ι öznedir (127/4, 5).

ι ϱ “Zeyd’in babası vekildir.” örneğinde ι özne,
 ι ikinci özne, ϱ ise ikinci öznenin yüklemi olur (127/6, 7, 8).

Anlamı olan faydalı söze, kelâma ι denir (127/10, 11). Cümle dört çeşittir (128/7-12; 129/1-7):

- 1. sim cümlesi:** Yüklemden önceki kısmı isim olan cümledir.
 ι ι “Zeyd vurucudur.”, ι “Zeyd vurdu” gibi.
- 2. Fiil cümlesi:** Önce gelen kısmı fiil olan cümledir. “Amr bildi.” gibi.
- 3. Zarf cümlesi:** Önce gelen kısmı zarf olan cümledir. “Zeyd evdedir.”,
 ι “Melek göktedir.” gibi.

4. art cümlesi: Önce gelen kısmı art olan cümledir.
“E er bana ikramda bulunursan ben de sana ikram ederim.” gibi.

aret Zamirleri (smi’-l i âret) (129/7)

aret etmek a0/TT8 1 Tf0 Tc A si 66y 0 10.98 198.0779 622.2007.4ai 703 Tm(a)Tj10.98 0 0 10.98 1